

REMISSVAR

2024-03-18

Dnr: BO 2023-0334

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

(Dnr: S2023/03032)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och utifrån FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) allmänna kommentarer samt rekommendationer till Sverige.

Allmänt om förslagen

Barnombudsmannen välkomnar att regeringen tar initiativ till att förbättra livsförhållanden för barn i samhällets vård. Det är fråga om en mycket utsatt grupp, och som beskrivs i betänkandet har allvarliga brister i skolgången, vården och vårdkedjan uppmärksammats under en längre tid, även av Barnombudsmannen, bland annat i Barnombudsmannens årsrapport år 2019.¹ I Barnombudsmannens årsrapport 2024 lyfts också vikten av att tydliggöra ansvaret för hälso- och sjukvården för barn i samhällsvård och säkerställa barnets tillgång till vård². Barn och unga som är placerade på Sis befinner sig i en särskilt utsatt situation och löper risk att utsättas för våld, övergrepp och missförhållanden. Deras fri- och rättigheter är kraftigt begränsade och de har inte samma möjligheter att vända sig till välfärdsinstanser för att få hjälp. Det är av yttersta vikt att samhällsvårdade barn får adekvat och anpassad information och görs delaktiga i vårdens utformning. Barnombudsmannen vill också lyfta fram vikten av att förslagen i utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter (SOU 2023:40) genomförs. Barnombudsmannen anser att det är angeläget att Sverige tillträder det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om en internationell klagomekanism. Det finns behov av att skapa praxis genom möjligheten att driva principiella fall. Denna praxis skulle utgöra en viktig och efterfrågad vägledning för myndigheter och andra rättstillämpare, samt bidra till att identifiera behov av lagändringar eller andra

¹ Barnombudsmannen, Årsrapport 2019, Vem bryr sig - när samhället blir förälder
Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården

² Barnombudsmannen, Årsrapport 2024, Hur dåligt ska man behöva må egentligen? Samhällets insatser för att främja barns psykiska hälsa, se bland annat s 6

åtgärder. Barnombudsmannen har tidigare³ framfört vikten av att en central funktion, såsom Barnombudsmannen, får befogenheter att ta emot enskilda klagomål från barn. Detta är också något som Barnrättskommittén uppmärksammade regeringen på i det senaste rekommendationerna till Sverige.⁴ Det är också viktigt att staten säkerställer etableringen av oberoende stödfunktioner inom civilsamhällesorganisationer som kan erbjuda verksamheter med stöd och vägledning till barn, så kallade barnombud.

Betänkandet innehåller ett stort antal förslag som alla är angelägna att genomföra för att stärka rättigheterna för barn i samhällsvård.

Barnombudsmannen vill särskilt lyfta

- ett nationellt tillståndregister och krav på tillstånd för familjehem (7.6.1, 6.6.9),
- nationell struktur för uppföljning och analys (4.4.5),
- ett planerat och systematiskt nationellt utvecklings- och förbättringsarbete för att HVB och stödboende ska vara tydliga och väl fungerande delar av vårdkedjan (8.5.1),
- tydligare stöd till vårdnadshavare och föräldrar (5.5.8),
- starkare rätt för barn att komma till tals och föra fram klagomål och åtgärder för trygg och säker vård, (5.5.3 och 8.9.3),
- tydligare ansvar för regionen som ska erbjuda en god hälso- och sjukvård också till barn och unga under 21 år som vistas inom regionen och som vårdas utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga (9.5),
- hälso- och sjukvård på basnivå på plats på de särskilda ungdomshemmen (9.7.5), och
- att stöd efter vården ska ingå i en skälig levnadsnivå för unga upp till 25 års (11.6.2).

Samhällsvårdade barn har rätt till likvärdig vård

Barnkonventionen är mycket tydlig: barn som har omhändertagits av behöriga myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling av sin fysiska eller psykiska hälsa har rätt till regelbunden översyn av den behandling som barnet får och alla andra omständigheter som rör barnets omhändertagande (artikel 25). Vidare har alla barn rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård (artikel 24). FN:s barnrättskommitté betonar särskilt statens skyldighet att säkerställa att barns hälsa inte försvagas till följd av diskriminering.⁵ Barn som omhändertas och placeras i samhällets vård har samma rätt till hälsa och god vård som andra barn. Barnombudsmannen efterlyser ett mer långtgående

---

³ Se remissvar Betänkandet (SOU 2016:19) Barnkonventionen blir svensk lag, s 17 och 25 samt remissvar Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter, SOU 2023:40

⁴ Se Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, CRC/C/SWE/CO/6-7, punkten 12.

⁵ FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 15 (2013) Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, punkt 8.

ansvar för hälso- och sjukvården, till exempel i form av en vårdgaranti för samhällsvårdade barn, tydligare krav på hälso- och sjukvårdsverksamheten på de särskilda ungdomshemmen när ett barn har behov av vård som inte kan ges på plats, krav på att det finns vårdprogram inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP) anpassade för att möta samhällsvårdade barns olika behov, och krav på samtliga regioner att säkerställa en ändamålsenlig organisation och tillräcklig kompetens för att skyndsamt och med hög kvalitet kunna genomföra hälsoundersökningar i enlighet med lag (2017:59).

Regionala skillnader är ett problem som kräver konkreta åtgärder

I betänkandet finns en mängd förslag som syftar till att tydliggöra den lokala nivåns (socialtjänstens) och den nationella nivåns (statliga myndigheter) uppdrag och ansvar. Barnombudsmannen saknar resonemang och skarpa förslag kring den regionala nivåns roll för att stärka de samhällsvårdade barnens rättigheter. FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) uttrycker i sina senaste rekommendationer till Sverige djup oro för de regionala skillnader, bland annat i tillgången till god hälso- och sjukvård, sociala tjänster och utbildning, samt i fråga om rättssystemet, som förekommer.⁶ Vidare framgår i Barnrättskommittén allmänna kommentar nummer 15 att arbetet för barns rätt till hälsa särskilt bör fokusera på missgynnade barn, och barn i områden med dålig tillgång till tjänster. Staterna bör identifiera de faktorer på nationell och regional nivå som skapar utsatthet för barn eller missgynnar vissa grupper av barn. Dessa faktorer bör finnas med när man tar fram lagar, regleringar, policyer, program och tjänster som rör barns hälsa, och arbetar med att främja rättvisa.⁷ I utredningens direktiv har ingått att föreslå de åtgärder eller författningsändringar som bedöms lämpliga, och att se över vårdkedjan som helhet. I linje med direktivets skrivningar om lämpliga åtgärder och vårdkedjan som helhet efterfrågar Barnombudsmannen förslag som kan minska de regionala skillnaderna avseende tillgång till sociala tjänster, hälso- och sjukvård och utbildning.

Regeringen måste säkerställa en likvärdig tillgång till socialtjänstens öppenvårdsinsatser, inte minst gäller det de samhällsvårdade barnen. I betänkandet föreslås SiS utvidga sitt arbete med implementering av TFCO, och SKR ska bistå kommunerna med stöd för att samhällsvårdade barn ska få sin rätt till utbildning tillgodosedd. Detta är bra men Barnombudsmannen kan inte se att dessa insatser skulle vara tillräckliga för att tillgodose de stora behov som finns. Barnombudsmannen anser att den regionala nivåns roll i utvecklings- och förbättringsarbetet behöver tydliggöras. Alla samhällsvårdade barn har rätt till en likvärdig tillgång till vetenskapligt utvärderade insatser och metoder, och insatser som förebygger institutionsplacering, oavsett kommunens storlek och de resurser som är tillgängliga i den kommun där barnet bor. Barnombudsmannens bedömning är att konkreta insatser på regional nivå bör kunna erbjudas för kommunerna i respektive län och att erfarenhetsutbyte mellan de olika regionerna/länen kan ske genom den nationella strukturen för Regionala samverkans- och stödstrukturer (RSS). Länsstyrelser, kommunförbund, kommunalförbund och/eller liknande medlemsorganisationer

⁶ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, CRC/C/SWE/CO/6-7 punkt 16 ©

⁷ FN:s kommitté för barnets rättigheter allmänna kommentar nr 15, avsnitt II, B, punkt 11.

kan vara tänkbara uppdragstagare. Insatserna bör vara inriktade på förebyggande av institutionsvård genom tillhandahållande av vetenskapligt utvärderade metoder såsom, Treatment Foster Care Oregon (TFCO), stöd i rekrytering av familjehem, stöd till familjehem, och stöd till det samhällsvårdade barnets vårdnadshavare. Detsamma gäller kunskapsbaserade metoder för att säkerställa likvärdig tillgång till skolgång för samhällsvårdade barn, såsom Skolfam och SAMS. Ett alternativ till att den regionala nivån ansvarar för att tillhandahålla dessa tjänster i sin helhet kan vara att de istället hjälper kommunerna att upprätta en avtalssamverkan.

Barnombudsmannen utvecklar resonemangen nedan, se avsnitt 5.5.7, 5.5.8, 6.6.1, 6.6.24, 8.5.1, 8.5.2, 8.9.1, 9.5, 9.6, 9.7.5, 9.8, 10.5.6, 10.5.7.

Barnkonventionen i betänkandet

I propositionen för inkorporering av barnkonventionen tydliggörs att lagstiftaren ska beakta och synliggöra konventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.⁸ FN:s barnrättskommitté har också genom sina senaste rekommendationer till Sverige bland annat uppmanat staten att säkerställa att barnkonsekvensanalyser är en integrerad del av alla utredningar som föregår ny lagstiftning och att principen om barnet bästa tillämpas i lagstiftningsrelaterade förfaranden.⁹

Barnombudsmannen ser mycket positivt på att utredningen, som en del i sin arbetsprocess, gjort barn som har egna erfarenheter av samhällsvård delaktiga och att huvudområden; goda och nära relationer, meningsfull vård och trygghet och sammanhang, ringats in tillsammans med barnen. Barnen har också inbjudits att diskutera vissa av de förslag som utredningen lagt fram. Det är positivt att utredningen redogör för befintliga kunskapsunderlag om barns erfarenheter av samhällsvård. Positivt är också att barns röster redovisas i betänkandet. Utredningen har vidare ett längre avsnitt om barnkonventionens principer med fokus på barn i samhällsvård, och redogör även för de av Barnrättskommitténs senaste rekommendationer till Sverige som specifikt berör barn i samhällsvård.

Avslutningsvis välkomnar Barnombudsmannen att utredningen tagit fram en särskild sammanfattning av förslagen som riktar sig till barn och unga.

4 Nationell styrning och uppföljning

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitten 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3, 4.4.4, 4.4.7, 4.4.8 och 4.4.9, med de kommentarer som framgår nedan.

4.4.1 Samhällsvård för barn och unga

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag och anser i likhet med utredningen att en sådan samlande benämning på målgruppen ytterligare tydliggör det långtgående ansvar samhället har för denna grupp av barn. Formuleringen är såsom utredningen skriver en viktig markering att vården av

⁸ Proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter s. 74.

⁹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport CRC/C/SWE/CO/6–7, punkten 6 (b)

dessa barn är ett ansvar som ställer särskilda krav på samhället som helhet, inte enbart på socialtjänsten som anförtrodd huvudansvaret för vården.

4.4.2 Statens ansvar för god kvalitet i samhällsvård för barn och unga

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning och vill i sammanhanget betona artikel 4 i barnkonventionen som tydliggör statens ansvar för att genomföra rättigheterna i konventionen.

4.4.5 Nationell struktur för uppföljning och analys

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget. Barnombudsmannen vill i sammanhanget lyfta det förslag som Barnombudsmannen lämnade i årsrapporten 2019¹⁰ om att utreda placeringar där sammanbrott förekommit tillsammans med barnet i varje enskilt fall samt att orsakerna till sammanbrott följs på nationell nivå.

4.4.7 Stabila strukturer för regional samverkan om kunskapsbaserat arbete och nationell samverkan om kompetensfrågor, och

4.4.9 Nordiskt samarbete om god kvalitet i den sociala dygnsvården

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentar. Det är viktigt att säkerställa att relevanta myndigheter och andra aktörer deltar i samarbetet för att främja samordning och helhetssyn.

5 Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitten 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4, 5.5.5, 5.5.6, 5.5.7, 5.5.8, 5.5.9, 5.5.10 och 5.5.11 med de kommentarer som framgår nedan.

5.5.2 Stärkt och förtydligt ansvar för socialnämndens att ge barn och unga i samhällsvård god vård

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Barnombudsmannen vill påminna om Barnrättskommitténs senaste rekommendationer till Sverige om att tilldela tillräckligt med ekonomiska, tekniska och mänskliga resurser till socialtjänsten och förbättra deras samarbete med utbildnings- och hälso- och sjukvårdsmyndigheter.¹¹ Barnrättskommittén framhåller även vikten av att utöka antalet yrkespersoner som arbetar med familjer och barn och att stärka deras kapacitet, särskilt socialarbetare, för att säkerställa ett individanpassat stöd, för att öka deras medvetenhet om särskilda behov hos barn i alternativ omvårdnad, och för att garantera respekten för barns åsikter.¹²

5.5.3 Starkare rätt för barn och unga att komma till tals och framföra klagomål

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Förslaget är i linje med det förslag Barnombudsmannen framförde i årsrapporten 2019: att möjligheterna för samhällsvårdade barn att föra fram klagomål vid missförhållanden och

¹⁰ Vem bryr sig? – När samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården, s. 7 Barnombudsmannen, Årsrapport 2019

¹¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport avsnitt 29, punkten d

¹² FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport avsnitt 29 punkten c

rättighetskränkningar för att få upprättelse utreds.¹³ Det är också i linje med Barnrättskommitténs rekommendation till Sverige att säkerställa att barn kan uttrycka sina åsikter och höras inför beslut som rör placering i alternativ omvårdnad och under hela deras vistelse, att det finns tillgängliga och barnvänliga kanaler för rapportering och upprättelse vid våld eller övergrepp mot barn under omvårdnad.¹⁴ Utredningen vill skärpa lagstiftningen, bland annat genom att särskilt utsedd socialsekreterare istället ska benämnas särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare, och genom att uttryckligen i lagen ange att denne *ansvarar för att barnet eller den unge ges möjlighet att vara delaktig i utformandet av vården och får information om sina rättigheter, samt för att noga följa vården*¹⁵. Detta är mycket positivt och ett steg i rätt riktning. I betänkandet redogörs för en rad vittnesmål från placerade barn, till exempel att det kan svårt att få tag på eller att lita på sin socialsekreterare, och att mindre än hälften av barnen säger att de har fått information om sina rättigheter när de bor i ett familjehem¹⁶. Barnombudsmannen anser att föreslagna lagskärpningar inte är tillräckliga för att komma tillrätta med de problem som samhällsvårdade barn beskriver. Barnombudsmannen anser att lämplig myndighet bör få i uppdrag att skapa goda förutsättningar för kommunerna att leva upp till den skärpta lagstiftningen, exempelvis i form av ett nationellt stödmaterial, och att detta stödmaterial ska ta hänsyn till behoven hos, och göras tillgängligt för, olika grupper av barn. Det finns anledning att överväga behov av exempelvis tekniska lösningar som möjliggör att barn i högre utsträckning kan signalera när de är i behov av kontakt, stöd och hjälp.

5.5.5 Ny reglering av LVU i det egna hemmet

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget med följande kommentarer. Det är positivt att bestämmelsen om att vården i enlighet med LVU alltid ska inledas utanför hemmet tas bort eftersom barns behov ser olika ut. Dock vill Barnombudsmannen påpeka vikten av att socialnämnden får förutsättningar att göra kvalitativa bedömningar av varje enskilt barns situation. LVU i hemmet kan exempelvis utgöra en fara i de fall hemmiljön och vårdnadshavarna utgör en risk. Beslut om LVU i hemmet, och att vården inleds i hemmet, måste alltid fattas med utgångspunkt från det enskilda barnets behov. Barnombudsmannen anser att det finns anledning att stöd för denna typ av bedömningar ingår i relevant stödmaterial som tas fram på nationell nivå.

5.5.6 Socialnämndens ansvar för att noga följa vården tydliggörs

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Barnombudsmannen vill poängtera vikten av att socialnämnden löpande bedömer barnets behov av kontakt. Behoven kan ändras över tid och vissa barn är tydliga med sina behov, medan andra är i behov av stöd för att uttrycka sina behov av kontakt. Barnrättskommittén framhåller också i sin allmänna kommentar om barnets rätt att bli hörd särskilt att samhällsvårdade barn har rätt till information om eventuell placering, vård och/eller behandlingsplan, meningsfulla möjligheter att uttrycka sina åsikter, och att dessa åsikter beaktas i

¹³ Vem bryr sig? – När samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården, Barnombudsmannen, Årsrapport 2019

¹⁴ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport avsnitt 29 punkten a

¹⁵ Betänkandet s 359

¹⁶ Betänkandet s 357

hela beslutsprocessen¹⁷. Utrymmet för tolkning behöver minska för att säkerställa tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård inklusive tandvård för placerade barn. Det är viktigt att såväl socialsekreterare som hälso- och sjuikvårdens personal har gedigen kunskap om placerade barns livsvillkor och behov av vård. Barnombudsmannen vill i sammanhanget särskilt betona vikten av att uppmärksamma våldsutsatthet i linje med artikel 19 i barnkonventionen, något Barnombudsmannen lyfte fram i årsrapport 2019¹⁸, vilken också utredningen refererar till.

5.5.7 Socialnämnden ska följa upp om hälsoundersökning och bedömning av extra anpassningar eller särskilt stöd i skolan har genomförts

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget med följande kommentarer. Utredningen beskriver att en anledning till utebliven hälsoundersökning kan vara bristande kunskap och rutiner hos socialnämnden vilket leder till att regionen i för stor utsträckning inte underrättas om behovet av en hälsoundersökning. Barnombudsmannen vill i sammanhanget betona att regionens beredskap och kompetens att ta emot barn och genomföra hälsoundersökning är en minst lika viktig faktor. I vissa fall vet inte aktuella verksamheter inom regionen ens om vad en hälsoundersökning är, trots att de omfattas av lagen om hälsoundersökningar och att det finns riktlinjer för innehållet framtagna av Socialstyrelsen. Detta kan i sig leda till att hälsoundersökningar inte kommer till stånd. Barnombudsmannen vill understryka att uppföljning av hälsoundersökningen, och fortsatt samverkan mellan huvudmännen exempelvis genom Samordnad Individuell plan (SIP) är en minst lika viktig faktor för att säkerställa att barnets behov av vård och stöd tillgodoses över tid. Se även resonemang i avsnitt 9.6 och resonemang under avsnittet *Allmänt om förslagen*.

5.5.8 Tydligare stöd till vårdnadshavare och föräldrar

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Tydligare stöd till vårdnadshavare och föräldrar är viktigt inte minst utifrån barnets behov av kontakt med vårdnadshavare, vilket de barn utredningen talat med lyft fram.¹⁹ Det är dock viktigt att påpeka att barnet bästa alltid måste vara utgångspunkten för de åtgärder som vidtas. Inget barn ska tvingas till umgänge med en vårdnadshavare om det inte kan säkerställas att det är med utgångspunkt i barnets bästa. Exempelvis ska våldsutsatta barn aldrig kunna tvingas till umgänge med sin förövare. Barnombudsmannen vill i sammanhanget framhålla att förutsättningarna att tillhandahålla ett kvalificerat stöd till vårdnadshavare ser olika ut runtom i landet. För att trygga en likvärdig tillgång till stöd vill Barnombudsmannen föra fram vikten av en struktur på regional nivå för stöd till kommunerna. Se även resonemang i avsnittet *Allmänt om förslagen* i detta remissvar.

6 Stärkt kvalitet i familjehemsvård

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitten 6.6.1, 6.6.2, 6.6.3, 6.6.4, 6.6.5, 6.6.6, 6.6.7, 6.6.8, 6.6.9, 6.6.10, 6.6.11, 6.6.12, 6.6.13, 6.6.14,

¹⁷ FN:s kommitté för barnets rättigheter allmänna kommentar nr 12 (2009) Barns rätt att bli hörd, punkt 97

¹⁸ Vem bryr sig? – När samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården, Barnombudsmannen, Årsrapport 2019

¹⁹ S. 193 i betänkandet

6.6.15, 6.6.16, 6.6.17, 6.6.18, 6.6.19, 6.6.20, 6.6.21, 6.6.22, 6.6.23, 6.6.24, 6.6.25 och 6.6.26 med de kommentarer som framgår nedan.

6.6.1 Förslag angående rekryteringen av familjehem

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning med följande kommentarer. Barnombudsmannen är av uppfattningen att ytterligare insatser kommer att krävas för att i tillräcklig utsträckning förbättra tillgången till kvalificerade familjehem. Se även resonemang under *Allmänt om förslagen* i detta remissvar där behovet av ett regionalt ansvarstagande lyfts.

6.6.7 Högst tre barn eller unga i samma familjehem

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Det är svårt att fastställa ett rimligt antal barn som bör bo samtidigt i ett familjehem. Detta eftersom familjehemmens förutsättningar och kapacitet, och barnens behov, skiljer sig mycket åt. Att syskon får placeras tillsammans kan till exempel vara ett starkt vägande skäl att placera flera barn i samma familjehem. Barnombudsmannen anser att även tre barn kan vara för många att placera i ett och samma familjehem, beroende på omständigheterna i övrigt för barnet, i familjehemmet och för familjehemsföräldrarna. Utredningen problematiserar kring risken med att tre barn i samma familjehem kan komma att ses som norm. Det är bra att regleringen föreslås utvärderas en tid efter att den trätt i kraft. Barnombudsmannen anser att det bör framgå i relevant stödmaterial hur kvaliteten i vården av barn ska säkerställas.

6.6.23 Förslag för att öka användandet av nätverkshem

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Det är, såsom utredningen lyfter, av yttersta vikt att de riskfaktorer som finns för vissa grupper av barn, till exempel barn som lever i en hederskontext och ensamkommande barn, uppmärksammas och bedöms mycket noggrant. Barnombudsmannen välkomnar att det tydliggörs att barnets bästa ska vara avgörande.

6.6.24 Ökat stöd till familjehem

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med de kommentarer som framgår i avsnittet *Allmänt om förslagen* i detta remissvar.

7 Register över familjehem för barn och unga

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen i och delar bedömningarna i avsnitten 7.6.1, 7.6.3, 7.6.4 och 7.6.5.

8 Stärkt kvalitet i HVB och stödboende

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitten 8.5.1, 8.5.2, 8.6, 8.7.1, 8.7.2, 8.7.4, 8.8.1, 8.8.2, 8.8.3, 8.9.1, 8.9.2 och 8.9.3 med de kommentarer som framgår nedan.

8.5.1 Nationellt utvecklings- och förbättringsarbete

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning med följande kommentar. Barnombudsmannen anser att en strecksats bör läggas till som anger att det i det nationella utvecklings- och förbättringsarbetet ska ingå insatser som underlättar för barn att från sin kommun erhålla förebyggande och

alternativa insatser istället för att placeras på institution. Se även resonemang under 8.5.2 och avsnittet *Allmänt om förslagen*.

8.5.2 Förutsättning för placering i HVB

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Det finns en stor kraft i formuleringen *endast få placeras i ett hem för vård eller boende om det kan antas att barnets eller den unges behov av vård bäst kan tillgodoses där*.²⁰ Barnombudsmannen anser dock att lagstiftaren behöver vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att alla barn i Sverige har likvärdiga förutsättningar att erbjudas alternativ till institutionsplacering. Se även resonemang i avsnittet *Allmänt om förslagen*.

8.6 Statens styrning och stöd – överväganden och förslag

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentar. Barnombudsmannen instämmer i utredningens resonemang kring brister i det system som idag gäller. Särskilt angeläget är frågan om hur staten kan ta ett större ansvar för tillgång till lämpliga platser på HVB och stödboende.

8.8.2 Former för det fortsatta arbetet med specialisering, dimensionering och tillgång till hälso- och sjukvård

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Samhällsvården måste vara differentierad på ett sådant sätt att varje barns individuella behov kan mötas, utan att det upprättas alltför många kategorier, vilket i sig kan resultera i att en helhetssyn på det enskilda barnet inte bejakas. Vissa barn behöver såväl omsorg, behandling och skydd medan andra barn endast behöver omsorg alternativt omsorg och behandling. Vissa grupper av barn behöver också särskilda överväganden vid val av vårdform.

8.8.3 Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentar. Avskiljning av barn måste upphöra. Staten kan aldrig ges befogenheter att använda legitimt våld mot barn.

8.9.1 SiS roll i vårdkedjan

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag och instämmer i utredningens bedömning men anser att utvecklingen av arbetet med TFCO måste utvidgas och inte bara bli en fråga för SiS. Genom ett regionalt ansvarstagande kan TFCO i högre utsträckning också bli tillgänglig som insats för barn *innan*, och *istället* för, placering på SiS. Se även resonemang under avsnittet *Allmänt om förslagen*.

8.9.3 Trygg och säker vård

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Barnombudsmannen vill understryka vikten av att förebygga och motverka sexuella övergrepp och våld mot barn på SiS och HVB, övergrepp får inte förekomma. Barnombudsmannen anser vidare att information riktad till barn behöver vara anpassad för olika grupper av barn och omfatta vad som är en ändamålsenlig väg i olika typer av situationer i fråga om synpunkter och

---

²⁰ S. 756 i betänkandet

klagomål. Barnombudsmannen kräver vidare att det ska införas en extern fristående klagomålsfunktion för barn i samhällsvård, som i sin utformning och framtagande ska baseras på barn och ungas delaktighet. Utsatta barn ska aldrig känna att det finns risk för en jävsituation. Se även resonemang under allmänt om betänkandet med utgångspunkt från betänkandet (SOU 2023:40).

9 Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna, i avsnitten 9.4, 9.6, 9.6.1, 9.6.2, 9.7.3, 9.7.4, 9.7.5, 9.7.6, 9.7.7 och 9.8. med de kommentarer som framgår nedan. När det gäller avsnitt 9.5 tillstyrker Barnombudsmannen förslaget men delar inte bedömningen, se vidare nedan.

9.5 Överväganden och förslag om regionens ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Det är mycket positivt att vistelsekommunens ansvar för samhällsvårdade barn lagregleras. Rådande konstruktion, att utomlänsavtalet tillämpas på frivilliga grunder, är alltför skör. Barnombudsmannen instämmer dock inte i utredningens bedömning. Barnombudsmannen anser att en vårdgaranti för samhällsvårdade barn bör införas snarast. Utredningen gör bedömningen att det är svårt att avgöra konsekvenserna av en vårdgaranti och att vårdgarantin bör övervägas närmare i anslutning till att ändringen i den föreslagna 8 kap. 4 a § HSL genomförts och följs upp eller i anslutning till andra förändringar av vårdgarantin. Barnombudsmannen menar dock att behovet är stort, att den bristande tillgängligheten för samhällsvårdade barn är oacceptabel och att vårdgaranti därför bör införas. Se även resonemang under avsnitt *Allmänt om förslagen*.

9.6 Överväganden och förslag om undersökningar av hälsan

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Barnombudsmannen vill särskilt betona vikten av att ytterligare åtgärder vidtas för att implementera lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, och befintliga föreskrifter. Barnombudsmannen vill se stärkta krav avseende samtliga regioners skyldighet att säkerställa en ändamålsenlig organisation och tillräcklig kompetens för att kunna genomföra hälsoundersökningar, och följa upp desamma, skyndsamt och av god kvalitet, på begäran av socialnämnden. Se även resonemang under avsnitt 5.5.7 och resonemang under avsnittet *Allmänt om förslagen*.

9.7.5 Hälso- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. I förslaget framgår att SiS ska ansvara för de vårdinsatser som kan tillhandahållas genom sjuksköterska och psykolog. Barnombudsmannen anser att lagstiftaren bör överväga om även dessa vårdinsatser ska vara regionens ansvar. Anledningen till detta är att Barnombudsmannen ser en risk att vårdanställda inom SiS kan tänkas bli en del i en eventuellt osund kultur på aktuell institution, i den mån det förekommer exempelvis våld, hot och övergrepp. Att all hälso- och sjukvårdspersonal är anställd av regionen skulle kunna bidra till bättre förutsättningar för oberoende. Barnombudsmannen anser vidare att det ansvar som hälso- och sjukvårdsverksamheten på de särskilda ungdomshemmen har i relation till de barn som vistas där behöver förtydligas,

och att barn som har behov av ytterligare insatser, får sina rättigheter till bästa möjliga vård uppfylla. Barnombudsmannen anser att hälso- och sjukvårdsverksamheten inte enbart ska *bidra till* detta. Se även resonemang under avsnitt *Allmänt om betänkandet*.

9.7.6 Överenskommelser mellan SiS och regionerna

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Barnombudsmannen vill dock påpeka vikten av att nya överenskommelser ses i sammanhanget av redan befintliga överenskommelser (till exempel befintliga överenskommelser mellan regioner och kommuner i enlighet med Lag 2019:909) för att främja en helhetssyn och barns rätt till hälsa.

9.8 Överväganden och förslag om särskilda utvecklingsområden

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning och tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Barnombudsmannen vill betona vikten av att *metoder och arbetssätt* inom hälso- och sjukvården, och speciellt psykiatrin, utvecklas för att kunna tillgodose samhällsvårdade barns behov av hälso- och sjukvård. Utredningen framför också (s. 926) att det saknas vårdprogram inom BUP för att arbeta med barn i en kaotisk och instabil situation, en målgrupp som är omotiverad och har bristande socialt stöd. Barnombudsmannen anser att det är angeläget att ett konkret förslag om uppdrag att ta fram lämpliga vårdprogram för målgruppen ingår i det slutgiltiga lagförslaget. Vidare anser Barnombudsmannen att likvärdig tillgång till traumafokuserad vård behöver säkerställas. Se även resonemang under avsnitt *Allmänt om förslagen*.

10 En väl fungerande skolgång

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitten 10.5.1, 10.5.2, 10.5.3, 10.5.4, 10.5.5, 10.5.6 och 10.5.7, med de kommentarer som framgår nedan.

10.5.6 Regeringsuppdrag för utvecklings- och implementeringsinsatser av SAMS

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentar. I likhet med de resonemang som framförs gällande familjehemsvård och HVB-placeringar i avsnittet *Allmänt om förslagen* på sidan 2 anser Barnombudsmannen att utvecklings- och implementeringsinsatser kan få större genomslag och likvärdig tillgång till SAMS kan främjas om konkret stöd kan erbjudas av den regionala nivån att tillhandahålla stöd alternativt underlätta avtalssamverkan mellan kommuner.

10.5.7 Överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra barn och unga i samhällsvårds skolresultat

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer. Barnombudsmannen vill framhålla att det är viktigt att vetenskapligt beprövade metoder, såsom Skolfam, som uppvisat goda resultat används och att det finns en likvärdig tillgång i landet, se även resonemang i avsnitt *Allmänt om betänkandet*.

11 Fortsatt samhällsvård efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitten 11.6.1, 11.6.2, 11.6.3 och 11.6.4 med de kommentarer som framgår nedan.

11.6.2 Stöd efter vården ska ingå i en skälig levnadsnivå för unga upp till 25 år

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Samhället har ett långtgående ansvar för barn i samhällsvård. Särskilt viktigt är det att samhället kompenserar för de eventuella brister i relation till barnets särskilda rättigheter som har förekommit under tiden som barnet befunnit sig i samhällets vård. Även Barnrättskommittén lyfter fram vikten av detta i sina senaste rekommendationer till Sverige: åtgärderna behöver skärpas för att tillhandahålla utbildning, färdigheter och möjligheter för återintegrering i samhället och självständigt boende för barn som lämnar alternativ omvårdnad.²¹ Det är av yttersta vikt att det finns en väl genomtänkt och samordnad plan för den unges samlade behov av stöd.

Föredragande i ärendet har varit utredare Elin Fischer. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschef Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman

---

²¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport avsnitt 29, punkten f